De arabiske jødene

Før opprettelsen av Israel i 1948 var det omlag 870 000 jøder som levde som religiøse minoriteter i Midtøsten. Den nye staten Israel representerte ikke bare et “nytt hjemland” for de overlevende etter Holocaust, men også et hjemland for de jødiske migrantene fra Nord-Afrika og Midtøsten. Et av verdenshistoriens største og mest omfattende migrasjonsprosjekter skulle få drastiske konsekvenser for jøder fra denne regionen.

Cathrine Furberg Moe er PhD-student i sosialantropologi ved London School of Economics. Har en msc i antropologi & utvikling fra LSE, "The Impact of Residential Planning on the Ethnic Mobilization among Mizrahi Jews in Israel", 2005.

TEKST: Cathrine Furberg Moe

DENNE ARTIKKELEN OMHANDLER rollen jøder har hatt som religiøs minoritet i Midtøsten under muslimsk styre, og den nye rollen de ble tildelt som etnisk minoritet i sitt "nye hjemland". I Israel var institusjonene og idealene om den "nye jøde" allerede formet av den europeiske sionistbevegelsen, uten rom for en arabisk-jødisk erfaringsverden. Jødene fra Midtøsten¹ (*mizrahim*) befinner seg i en paradoksal minoritetstatus i Israel på grunn av sin ikke-europeiske bakgrunn.² Majoriteten av disse har likevel alliert seg med den ashkenazi-dominerte jødiske staten, og ikke med palestinere som de deler mange sosioøkonomiske og kulturelle trekk med. Mangfoldet av Israels jødiske samfunn og historie blir ofte redusert til et europeisk narrativ i den dominante sionistiske diskursen. I dag blir denne utfordret

av aktivister og akademikere som synliggjør den komplekse historien og vedvarende diskrimineringen *mizrahim* fortsatt opplever i Israel.

Dhimmi-systemet

Den jødiske eksistens i hva vi i dag omtaler som den arabiske verden startet rundt år 597 f. Kr, med det babylonske fangenskapet. Jødernes status og situasjon som religiøs minoritet i arabiske og muslimske land har variert i takt med tid og sted. Historisk sett har de hatt det bedre enn jødene som bodde i kristne land i Europa.³ Bernard Lewis har hevdet at det var få tegn til en dyp fiendtlighet rettet mot jøder eller andre minoritetsgrupper under muslimsk styre som antisemittismen i den kristne verden. I kontrast til kristen antisemittisme var muslimers holding til religiøse minoriteter preget av en generell nedsettende holdning, og ikke hat, frykt eller misunnelse.

Under muslimsk styre ble jødene sammen med andre minoritesgrupper styrt av lover basert på sharia'a, eller islamsk hellig lov. Det gikk en klar skillelinje mellom troende og vantroende, men jødene tilhørte en tredje kategori sammen med kristne, "bokens folk" (*ahl al-kitab*) eller "beskyttede folk" (*ahl al-dhimma*, eller *dhimmis*). Kristne og jøder med dhimmistatus tror på den samme guden som muslimene, og kan derfor ikke konverteres mot sin vilje. De fikk beskyttelse og toleranse under muslimsk lov og overherredømme, men hadde en annenrangs rettslig og sosial status.

Implementering og tolkning av dhimmi-lovene ble påvirket av teologisk rammeverk, økonomiske faktorer og politisk kontekst.⁴ Jødene hadde derfor et ambivalent forhold til den muslimske befolkningen,

både preget av en stor grad av samhandling og en sammenfallende tendens til å unngå kontakt. Historisk opplevde de et vekslende forhold mellom kulturell og økonomisk velstand, og en innsnevring av rettigheter. Noen perioder var preget av toleranse hvor jødene kunne leve relativt trygt og rolig. I de seks første århundrene av islam, referert til som “den gyldne epoke”, levde jødene relativt trygt og var involvert i kulturell og økonomisk samhandling med sine muslimske naboer. Dette var i sterk kontrast til flere land i det kristne Europa hvor jødene var marginalisert fra storsamfunnet. Likevel, hvis jødene posisjon i Midtøsten ble oppfattet som for “komfortabel” kunne dhimmi-systemet slå over i forfølgelse.

Som annenrangs innbyggere med dhimmistatus måtte jøder og kristne følge visse restriksjoner. Lewis viser flere eksempler på dhimmireguleringer som symboliserte deres underlegenhet som religiøs minoritet. De måtte blant annet betale en årlig eiendomsskatt (*kharaj*). Under den osmanske perioden kunne verken jøder eller kristne gi barna sine navn som ble brukt av muslimer. Som ikke-muslimer kunne de heller ikke røre koranen, snakke nedsettene om Profeten eller gifte seg med muslimske kvinner. Her følger noen av de historiske erfaringene til jødiske samfunn i to vidt ulike land, Marokko og Jemen.

Jødene i Marokko og Jemen (før 1948)

Jøder har bodd i Marokko i minst 2000 år og vært hjem til det største jødiske samfunn i et muslimsk land. De jødiske samfunnene var ofte semi-autonome enheter som ble styrt av ledere som hadde ansvaret for relasjonene til de muslimske styresmaktene.⁷ Til tross for dhimmi-reguleringer var jødene dypt involvert i nesten

alle deler av samfunnet som stort sett var preget av toleranse og samhandling. I tillegg til religiøse studier av bibelen og tal-mud, deltok flere aktivt i utformelsen av marokkansk poesi og filosofi. De hadde også utstrakte internasjonale forbindelser gjennom kontakt med andre jødiske samfunn både i Europa og den arabiske verden.

Under den spanske inkvisisjonen på 1500- og 1600-tallet flyktet jøder fra Spania og Portugal til Nord-Afrika. I 1492 utstedte kong Ferdinand og dronning Isabella et utvisningsedikt for jøder som ikke hadde

Jødene fikk beskyttelse og toleranse under muslimsk lov, men hadde en annenrangs sosial og rettslig status.

latt seg døpe. Mer enn 200 000 jøder ble utvist fra Spania, og flere tusen døde under denne prosessen. Den plutselige tilstrømmingen av immigranter til Marokko skapte overbefolkning i de større byene og førte til spenninger. De nyankomne immigrantene livnærte seg på håndverk og handel, og den muslimske majoriteten fryktet at prisene ville øke. Under slike anstrengte perioder ble dhimmi-regler strengere håndhevet. Hvis jødene skulle bevege seg utenfor det segregerte boligområdet, *mellahen*, måtte de gå barfot eller med stråsko som en synlig markør på sin annenrangs status.⁸

De marokkanske jødene utviklet også nære bånd til berberne, et ikke-arabisk muslimsk samfunn. Blant berberske og marokkanske jødiske samfunn i Atlasfjellene var det sterke og gjensidige kulturelle, religiøse og økonomiske bånd. Berbersk folketro påvirket jødiske ritualer, og særlig

troen på makten til demoner og helgener.⁹ *Mimunah*-festivalen¹⁰ og den jødisk-marokkanske helgentilbedelsen er to fremtredende kulturelle tradisjoner som eksemplifiserer sammenflettingen av tradisjoner i Marokko. *Mimunah* feires umiddelbart etter jødisk påske (*pessach*), og er en hyllest av fruktbarhet og gavmildhet. I Marokko var også muslimer en integrert del av denne rike, kulturelle begivenheten. Jøder og muslimer utvekslet festmat på kvelden som ble antatt for å ha magiske kvaliteter. Muslimene leverte den tabubelagte ingrediensen hvete når den hellige uken var slutt, og fikk mat fra påskemåltidet i gjengjeld. Heller ikke helgentilbedelse var en unik jødisk praksis som muslimer tok del i som annenrangs deltagere, men en av de fremste identitetsmarkørene for begge gruppene. Graver til helgener (*tzazzikim*)¹¹ i Marokko blir fortsatt ansett for å være hellige steder både for jøder og muslimer.¹² Jødedommen som blir praktisert i dagens Marokko er en fusjon av berberske, arabiske og spanske tradisjoner.¹³

De jemenittiske jødene eksisterte kontinuerlig som minoritet i over 1500 år fra midten av 500-tallet fram til de immigrerte til Israel. I motsetning til jødene i Marokko, levde de relativt isolert, og de beholdt en distinkt religiøs, kulturell og etnisk identitet i kontrast til sine omgivelser. Jemenittiske jøder var spredt utover hele landet, men de største samfunnene var konsentrert i Aden, Sana'a, Dhamar og Beda-ørkenen. Som hos mange andre minoriteter i Midtøsten var deres situasjon påvirket av politiske omstendigheter, og relasjonene til den muslimske majoriteten var komplekse og paradoksale. På den ene siden var de beskyttet av imamen (ingen fikk utøve vold

mot en jøde, og straffen for å rane en jøde var mye høyere enn for å rane en ikke-jøde), og mange jøder hadde viktige økonomiske posisjoner i samfunnet. På den annen siden måtte de også her innordne seg etter dhimmi-reguleringer. Synagogene kunne ikke være høyere enn den laveste moskeen i området, og jødene måtte følge restriksjoner for bekledning, hårfrisyrer, eierskap og giftermål.¹⁴

Fra midten av 1800-tallet fikk europeiske stormakter med Storbritannia og Frankrike i spissen kontrollen over mesteparten av den arabiske verden. Dhimmireglene opphørte flere steder under kolonitiden, men i daværende Nord-Jemen som ikke ble kolonialisert fortsatte reglene å gjelde fram til jødene masseimmigrasjon til Israel.¹⁵

Masseimmigrasjon

Både jøder fra Marokko og Jemen ble ansett som et viktig ledd i nasjonsbyggingen i årene etter opprettelsen av Israel. Gjennom masseutvandring og storstilte immigrasjonsbølger ble de arabiske jødene forsøkt assimilert inn i det sionistiske europeisk-jødiske bildet. Den nasjonale konflikten tvang de arabiske jødene inn i det offisielle konstruerte minnet av europeiske jøder mot deres palestinske rivaler.

På slutten av 1940-tallet ble situasjonen til jødene forverret som et resultat av en økende arabisk nasjonalisme grunnet europeisk okkupasjon, nazismens popularitet i Nord-Afrika og konflikt i det britiske mandatet i Palestina. Den europeiske sionismens fremvekst i det palestinske mandatet og en stigende innvandring gjorde at enhver arabisk-jødisk sympati for etablering av et jødisk hjemland i Palestina ble

tolket som et brudd på dhimmi-lovene. Dette førte til en uholdbar situasjon for flere jødiske samfunn i Midtøsten. Etter opprettelsen av Israel i 1948 og påfølgende arabisk-jødiske spenninger, ble rundt 49 000 jøder fra Jemen fraktet med fly til Israel via Aden i en hemmelig operasjon som ble omtalt som “det flygende teppet”.¹⁶ I dagens Jemen er det kun noen få tusen jøder igjen, hvorav de fleste bor i nordområdene.

Som en konsekvens av opprettelsen av Israel, slutten på fransk kolonistyre og massiv emigrasjon til både Israel, Frankrike og Kanada, ble den marokkanske jødiske befolkningen drastisk redusert. I toårsperioden fra 1955 til 1957, emigrerte over 100 000 marokkanske jøder, noe som førte store deler av den jødiskmarokkanske befolkningen til Israel. Seksdagerskrigen i 1967 medførte økende arabisk-jødiske spenninger verden over, også i Marokko. Innen 1971, var den jødiske befolkningen helt nede i 35 000, selv om disse stort sett dro til Europa og Nord-Amerika og ikke Israel.

I dag har Marokkos jødiske minoritet sunket betraktelig og teller rundt 7000. De fleste bor i Casablanca eller i små samfunn i byer som Fez, Rabat og Marrakech, men det er også eksisterende berber-jødiske landsbyer i Inezgane.

Arabiske jøder i Palestina

Den moderne sionismen var en bevegelse som hovedsaklig var sekulær og begynte som et svar på den tragiske antisemittismen som spredte seg i Europa i det nittende århundre. Sionismen ble grunnlagt på drømmen om en jødisk, nasjonal enhet og som et svar på “det jødiske spørsmål”. En av sionismens største motivasjoner var

at jødene trengte et historisk hjemland som beskyttelse mot antisemittisme og for å samle nasjonen inn i en nasjonalstat. Balfour-deklarasjonen fra 1917 var et formelt politisk utsagn hvor den britiske regjeringen støttet sionistbevegelsens planer for et jødisk nasjonalt hjem i Palestina. De sionistiske planene ble ikke utelukkende møtt med positiv støtte blant jødene i Midtøsten. Flere av de fremste tenkere i jødiske samfunn i Tyrkia, Irak og Egypt var aktive motstandere av sionismen. Jødene i Istanbul var involvert i anti-sionistiske aktiviteter samme året som verdens sionistbevegelse ble grunnlagt.¹⁷

Yusuf al-Kabir, en jødisk advokat fra Bagdad publiserte et brev til Iraqi Times 5. november 1938 hvor han hevdet at problemet Balfour-deklarasjonen prøvde å løse var og forble et europeisk problem, og at faktorene som lå bak opprettelsen av bevegelsen var nesten helt fraværende i Midtøsten.¹⁸

Den tidligste migrasjonen av ikke-europeiske jøder til Palestina foregikk mellom 1910 og 1914. Sionistbevegelsen hadde et par år tidligere foreslått å bruke “hebraisk arbeidsstyrke” (*Avodah Ivrit*), som ble ansett som et viktig fundament for en framtidig jødisk nasjonalstat. Den nye jøde skulle bli bundet til et framtidig Israel som arbeider og soldat. Dette var også hovedprinsippet til Histadrut, arbeidernes organisasjon, som ble grunnlagt i 1920. Lokal arabisk arbeidskraft som ble brukt i de tidlige bosettingene (*yishuv*) ble ansett for å ødelegge sionistiske idealer. Det sosialistiske, sionistiske målet var å avvise religion og diasporamentaliteten blant det jødiske folket. Betegnelsen “diasporamentalitet” ble brukt for å omtale den svake, passive, jøde, det “menneskelige støv, som

If you can't come to town,
please telephone 4607

Lighting, Heating, Cooking, Refrigeration

CARL MARX

1 PRINCESS MARY AVE., JERUSALEM

THE PALESTINE POST

JERUSALEM
SUNDAY, MAY 16, 1948

THE PALESTINE POST

THE SUBSCRIPTION DEPARTMENT

has returned to The Palestine Post
office, Haifa, Tel. 4223.

PRICE: 10 MILA
YOL. XXIV, No. 614

STATE OF ISRAEL IS BORN

The first independent Jewish State in 19 centuries was born in Tel Aviv as the British Mandate over Palestine came to an end at midnight on Friday, and it was immediately subjected to the test of fire. As "Medinat Yisrael" (State of Israel) was proclaimed, the battle for Jerusalem raged, with most of the city falling to the Jews. At the

Most Crowded Hours in Palestine's History

Between Thursday night and this morning Palestine was through what by all standards must be among the most crowded hours in its history.

For the Jewish population there was the anguish over the fate of the few hundred Hagana men and women in the Kfar Etzion bloc of settlements near Hebron. Their surrender to a fully equipped superior foreign force desperately in need of a victory was a foregone conclusion. What could not be known, with no communications since Thursday morning, was whether and to what extent the Red Cross and the Ymca Ymca would secure civilized conditions for prisoners and wounded, and proper respect for the dead. Doubts in some of these anxious questions have now been resolved.

On Friday afternoon, from Tel Aviv, came the expected announcement of the Jewish State, and its official naming at both "Medinat Yisrael"—State of Israel, with the meaning in the first Council of Government. The proclamation of the State was made at midnight, coinciding with the ending from Haifa of Britain's last High Commissioner. Within the hour, President Truman announced in Washington that the Government of the United States had decided to give its full recognition to the Jewish State, with

same time, President Truman announced that the United States would accord recognition to the new State. A few hours later, Palestine was invaded by Moslem armies from the south, east and north, and Tel Aviv was raided from the air. On Friday the United Nations Special Assembly adjourned after adopting a resolution to appoint a mediator but without taking any action on the Partition Resolution of November 29.

Yesterday the battle for the Jerusalem-Tel Aviv road was still under way, and two Arab villages were taken. In the north, Acre town was captured, and the Jewish Army consolidated its positions in Western Galilee.

Jews Take Over SECURITY ZONES

The battle for Jerusalem, which began when the British forces withdrew on Friday morning, continued all day Friday and yesterday. The trachea of small-arms fire and explosions of mortar shells were still being heard in the early hours of this morning as the battle entered its third day.

Repeated efforts on Friday evening and again on Saturday by the U.N. Truce Commission in trying about a cease-fire were brought to naught when the Arab representatives failed to agree within the specified time.

On Friday morning, Jewish forces entered the British Compound and Zone C to re-occupy the buildings requisitioned from Jews last year. This operation was almost bloodless, but beyond the eastern edge of Zone C, Arabs engaged the Jews in Jaffa Road. The Arabs were forced back and the Hagana's tank was taken.

In other parts of the city fighting flared up. Jews overran one after another the areas evacuated by the British. By last night, the quarters and

Egyptian Air Force Spitfires Bomb Tel Aviv; One Shot Down

Kel Israel, the Tel Aviv Broadcasting station, reported at 2 o'clock yesterday afternoon that Tel Aviv had been bombed three times in the previous evening and morning, and that one plane had been shot down and its Egyptian pilot taken prisoner.

In the first raid, four planes attacked from a height of 300 feet. Two dropped bombs while the others strafed the city. Little damage was caused. In the second attack two hours later, the strafing to the north of the city was heaviest, and an Air France plane parked there was damaged. The third raid was launched shortly before midday, but the planes were driven off, without causing any damage.

Two settlements in the Negev had also been attacked from the air, the radio reported.

2 Columns Cross Southern Border

By WALTER COLLINS
P.O. Correspondent
CAIRO, Saturday — A column of Egyptian troops crossed the Egyptian border with Palestine yesterday.

Etzion Settlers Taken P.O.W.

Fighting in the Kfar Etzion bloc continued throughout Friday, after Kfar Etzion had been captured by the Arab army.

A country-wide blackout was ordered by Air Staff Headquarters in Tel Aviv.

Mr. David Ben Gurion, the Prime Minister, broadcast from Tel Aviv to the people of America yesterday morning. He spoke, Egyptian planes were bombing the city.

In the north, the settlements of Ben Haim and Haifa Hagana and Doh had been shelled, but no further details were available.

Akko airfield was taken by the Jewish army on Friday morning, shortly after the High Commissioner had left there by plane for Haifa. The field was evacuated, together with the neighbouring settlements of Akko, on Friday night. The settlement had been taken by Arabs yesterday.

U.S. RECOGNIZES JEWISH STATE

WASHINGTON, Sunday. — The minutes after the announcement of the British Mandate over Palestine, the White House released a formal statement by President Truman that the U.S. Government intended to recognize the Provisional Jewish Government as the de facto authority representing the Jewish State.

The U.S. is also considering lifting the arms embargo but is not sure whether to Palestine only or the entire Middle East, and the establishment of diplomatic relations with the Jewish Provisional Government.

The White House press secretary, Mr. Charles Ross, told correspondents today that reaction so far to the recognition had been overwhelmingly favorable. He said this step had been discussed with Mr. Marshall and Mr. Lovett before action was taken, and it had their complete support.

Mr. Ross said that the President had decided several days ago to grant American recognition to the Jewish State.

Proclamation by Head Of Government

The creation of "Medinat Yisrael", the State of Israel, was proclaimed at midnight on Friday by Mr. David Ben Gurion, until then Chairman of the Jewish Agency Executive and now head of the State's Provisional Council of Government.

The first act of the Council of Government, as announced by its head, was to abolish the legislation of the 1948 White Paper of the late Mandatory Power, particularly the citizenship and orders relating to immigration and land ownership.

In the declaration of independence, Mr. Ben Gurion related on the Arabs of Palestine to restore peace, ensuring them full civil rights and full representation in all governmental organs of the State.

Mr. Ben Gurion professed the Jewish people with the Land of Israel and with their efforts to restore, which were crowned through the generations of their dispersion, until the final liberation, proved the final link between the Jewish people and the land for a Jewish State.

The Balfour Declaration of 1917, confirmed by the League of Nations, had given explicit international recognition to

The Palestine Post proklamerer opprettelsen av staten Israel i 1948.

utgjorde det jødiske folk". Selv om denne betegnelsen ble rettet mot europeiske jøder, viser den det nedsettende synet på arabiske jøder i den tidlige sionistiske diskursen. Under det britiske mandatet var det en klar hierarkisk rangering blant jøder, hvor jødene fra Midtøsten og Nord-Afrika ble rangert som annenrangs innbyggere. Jødene fra Jemen, Marokko og andre arabiske land, ble stigmatisert som primitive og uvitende. Den revisjonistiske sionistiske lederen Vladimir Jabotinsky uttrykte sin bekymring da han i 1926 uttalte; "Jøder, takk Gud, har ingenting til felles med Østen. Vi må sette en stopper for ethvert spor av den orientalske ånd i de innfødte jødene i Palestina."¹⁹

Sionistbevegelsen i Palestina foreslo at jemenittiske jøder kunne "erstatte araberne". De ble ansett som ypperlig arbeidskraft siden de var vant med jordbruksarbeid og kunne snakke både arabisk

og hebraisk.²⁰ På denne tiden utgjorde den palestinske jødiske minoritet kun to prosent av den arabisktalende palestinske befolkningen. I tillegg til jemenittiske og palestinske jøder, ble noen tusen kurdiske og persiske jøder hentet inn for å jobbe. Jemenittene arbeidet under umenneskelige forhold og fikk så dårlig betalt at de knapt kunne brødfø sine familier. Flere ble også bedt om å forlate bosettingene på bakgrunn at de ikke var passende arbeidere. Aha Ha'Am, en anerkjent sionist humanist, bekymret seg over at "Jemenittimigrasjon ville påvirke naturen til de sionistiske bosetterne med sin kultur og mentalitet".²¹

Opprettelsen av Israel

Det britiske koloniregimet fra 1921 til 1948, fungerte som et politisk og militært "lokk" hvor sionistbevegelsen utviklet det grunnleggende institusjonelle, økono-

miske og sosiale rammeverket. Fram til 14. mai 1948 hadde 450 000 jøder immigrert til Israel. 380 000 fra Europa og 45 000 fra Asia og Afrika, eller rundt 22 prosent av den jødiske befolkningen.²² Britene trakk seg ut av Palestina 14. mai 1948, og dagen etter ble staten Israel proklamert. Innen den tid hadde over 300 000 palestinere flyktet, og ytterlige 430 000 ville flykte innen

❧

*De arabiske jødene ble forsøkt
assimilert inn i det sionistiske
europisk-jødiske bildet.*

❧

året var omme. Kun 150 000 palestinere ble værende i territoriene okkupert av Israel i 1949. De fleste ødelagte landsbyene falt under områder som ble tildelt den jødiske staten under FNs delingsplan den 14. november 1947.²³

I juli 1950 godkjente det israelske parlamentet, Knesset, *Loven om retur*, som befestet at enhver jøde skulle ha rett til å komme til Israel som immigrant. Daværende statsminister Ben Gurion kalte denne loven for grunnsteinen i Israel ettersom den automatisk gav de nye immigrantene statsborgerskap.

Lovens liberale karakter reflekterte Israels behov for masseimmigrasjon som et ledd i nasjonsbyggingen. Den jødiske majoriteten ble styrket mot den arabiske minoriteten ved å tillate flere jødiske immigranter til Israel. Mellom mai 1948 og mai 1951, ankom 310 000 immigranter fra arabiske land i kontrast til 176.000 fra Europa, Amerika og Storbritannia.²⁴ Ikke-europeiske jøder ble klassifisert som *sefardi* og senere *mizrahi* (fra Østen) i kontrast til

jødene som snakket jiddisk. Palestinerne ble delt inn i druse, beduin, kristne og muslimske arabere. Mizrahim ble hyppig brukt av ikke-europeiske aktivister på 1980-tallet, og begynte gradvis å erstatte sefardi, som refererer til etterkommere av de spanske jødiske samfunn. Sefardi blir i dag brukt som betegnelse på jøder fra områdene rundt Middelhavet og fra Midtøsten.²⁵ Det er viktig å understreke at både mizrahim, sephardim og ashkenazim har sine interne differensieringer. Kun et fåtall mizrahim i Israel vil i dag omtale seg selv som "arabisk jøde". Når disse merkelappene brukes er det for å belyse og anerkjenne den komplekse historien og erfaringene til de ikke-europeiske jødene.

Stigmatisering av arabisk kultur og språk

I Israel var institusjonene allerede etablert og formet av *askhenasiske* jøder, betegnelsen på jøder fra Europa. De nye immigrantene måtte tilpasse seg de dominerende sionistiske idealer slik de var formulert av Theodor Herzl. I hans syn skulle den "nye jøde" i den jødiske stat ikke være stort annerledes enn den kultiverte europeer; et rasjonelt, liberalt og progressivt individ, et produkt av jødisk assimilasjon i det vesteuropeiske samfunnet. Den nye israelske identitet og kultur var svært fremmed for jøder fra diasporaen. Immigrantene fra Nord-Afrika og Midtøsten måtte likevel tilpasse seg den sekulære jødiske nasjonalstaten, for slik å skape den nye ikke-arabiske jøden.²⁶

Sentral for utviklingen av en jødisk, sekulær nasjonal bevissthet var revitaliseringen av hebraisk. Inntil det nittende århundre ble hebraisk stort sett kun brukt i det religiøse domenet. På 1880-tallet ble hebraisk modernisert av Eliezer Ben-Yehu-

da. I begynnelsen ble språket for det meste brukt i litteratur og journalistikk, men med grunnleggelsen av den sionistisk politiske bevegelse, gjennomgikk det en ny lingvistisk revitalisering hvor hebraisk ble ansett som et sentralt symbol i opprettelsen og ivaretagelsen av nasjonal identitet. Ved opprettelsen av Israel i 1948, snakket jøder fra hele verden en mengde ulike språk. De arabisktalende immigrantene ble møtt med et dilemma.

Den nye jødiske staten var i krig mot araberne, folket som representerte deres kultur, språk og utseende. På et tidspunkt ble det foreslått at hebraisk som semittisk språk skulle uttalles nærmere arabisk, men Jabotinsky argumenterte for at "Vi er europeere og vår musikalske smak er europeisk, smaken av Rubinstein, Mendelssohn og Bizet." Arabisk ble stigmatisert som språk, og flere ble tvunget til å ta nye, europeiske navn. Jødene fra Midtøsten ble nødt til å distansere seg fra den arabiske kulturen og språket for å bli akseptert av det europeisk-dominerte samfunnet.²⁷

I løpet av 1950-tallet ble mizrahim plassert i utviklingsbyer og immigrasjonsleire som skulle øke integreringen og "absorbere" jødene inn i det nye israelske samfunnet. Disse bosettingene lå i utkantstrøk i segregerte og fattige områder, og var strategisk viktige for å sikre frontene og de politiske grensene. Målet var å beholde dominansen i Midtøsten, øke den jødiske befolkningen og plassere de nye immigrantene i utkantområder hvor det var en høy konsentrasjon av palestinere. I et dokument fra immigrasjonsorganisasjonen Jewish Agency fra 1978 står det at "vi må fortsette å bringe jøder til Galilea og Negev. Det økende antall arabere i denne

regionen gir oss kun to muligheter; vi kan la situasjonen utvikle seg naturlig så vi mister disse områdene, eller vi kan videreføre tradisjonen av jødiske bosettinger og redde dem fra arabiske hender.

Sosial protest

Den klassekulturelle undertrykkelsen har blitt møtt av politisk motstand og aktivisme fra mizrahim. I 1959 brøt det ut opptøyer og demonstrasjoner i Wadi Salib, et hovedsaklig marokkansk nabostrøk i Haifa. Demonstrantene protesterte mot etnisk diskriminering og mot arbeiderpartiets (Mapai) dominans i Israel på den tiden.

Opprettelsen av Black Panthers på midten av 1970-tallet var en annen sterk motreaksjon på den kulturelle og økonomiske diskriminering mizrahim opplevde siden Israels opprettelse. Det var en av de første bevegelsene som kjempet for sosial rettferdighet for mizrahim. Navnet viser en klar bevissthet og sammenligning med afroamerikanernes frigjøringsbevegelse og marxistiske bevegeleser i Latin-Amerika. Bevegelsen bidro til å plassere mizrahiundertrykkelsen øverst på den israelske politiske, offentlige og akademiske dagsorden.

Det politiske partiet Likud kom til makten i 1977 med stemmer overveiende fra mizrahim, og markerte slutten på arbeiderpartiet, Mapai, sitt politiske hegemoni. Lederen, Menachem Begin samarbeidet med mange av medlemmene fra "de sorte panterne" for å sikre seg stemmer. På åtti-tallet vitnet opprettelsen av det politiske Shas-partiet om den dype misnøyen blant mizrahim. Partiet oppstod som et motsvar mot det ultraortodokse samfunnet som er åpenlyst rasistisk mot mizrahim, og Shas ville utfordre dette hegemoniet gjennom

opprettelsen av et eget parti og undervisningssystem.²⁸

Etter Oslo-avtalen i 1995 oppstod bevegelsen Mizrahi Democratic Rainbow, grunnlagt av venstreintellektuelle og aktivister i Israel. Medlemmene kjemper mot marginaliseringen og stigmatiseringen av mizrahim kultur, og prøver å framstille et alternativ til den eurosentriske, sionistiske identiteten. Dens alternative identitet skal være ikke-religiøs, demokratisk og pluralistisk. Denne bevegelsen understreker også viktigheten av å bygge bånd til palestinerne.

Konklusjon

Det har vist seg at Herzls opprinnelige løfte om likhet skulle forbli en utopisk tanke. Mizrahim fortsetter å lide under forhold skapt av den europeiske nasjonalistiske diskursen.²⁹ Majoriteten har en langt lavere sosioøkonomisk posisjon enn jøder med europeiske forfedre. Tiår med masseimmigrasjon fra tidligere Sovjetunionen, økonomiske kriser knyttet til Israels globaliserte, neoliberalistiske økonomiske politikk, har marginalisert mizrahim ytterligere.

Økende klasseforskjeller og etniske skillelinjer er en stor utfordring for Israels interne stabilitet. Den israelske sosiologen Baruch Kimmerling hevder at hvis Israel en dag skulle løse konflikten med araberne, vil ashkenazi-mizrahi-problemet eksplodere.³⁰ Et skritt i riktig retning er å anerkjenne at den rike arabisk jødiske historie og erfaring ikke utelukkende kan bli diskutert i europeisk jødisk terminologi. Holdningene som ligger til grunn for den eurosentriske nasjonale identiteten må utfordres og redefineres. Det er viktig å øke forståelsen for de arabiske jødernes historie

og kultur for at de i større grad kan være aktivt med på å skape et mer rettferdig Israel.

• f •

- 1 Denne artikkelen handler om ikke-europeiske jødernes erfaringer, og tar ikke for seg den europeisk jødiske samfunn og historie.
- 2 Zohar, Zion: «Sephardic & Mizrahi Jewry: From the Golden Age of Spain to Modern Times». New York University Press, 2005.
- 3 Bernard Lewis: «The Pro-Islamic Jews», Judaism, høst, 1968, s. 401.
- 4 Cohen, Mark R: «The Origins of Sephardic Jewry in the Medieval Arab World», i Zion Zohar (red): «Sephardic & Mizrahi Jewry: From the Golden Age of Spain to Modern Times». New York University Press, 2005.
- 5 Stillman, N.A: «The Jews of Arab Lands». Philadelphia, 1957.
- 6 Ibid. s. 149.
- 7 Ibid. s. 160.
- 8 Bernard Lewis: «The Jews of Islam». Princeton University Press, 1984.
- 9 Shokeid, M: «The Dual Heritage: Immigrants from the Atlas Mountains in an Israeli Village». Manchester University Press (utvidet versjon, Transaction Books), 1971/1985.
- 10 Mimuna kommer fra det hebraiske/aramenske ordet «mammon» som betyr «rikest» eller «fruktbarhet». Ordet stammer også fra det hebraiske ordet «emunah» som betyr «tro».
- 11 Tzadik (flertall tzadikkim) er det hebraiske ordet for rettroende.
- 12 Levy, Andre: «Playing for Control of Distance: Card Games between Jews and Muslims on a Casablanacan Beach», American Ethnologist, vol. 26, nr. 3., 1999, s. 632-653.
- 13 Shokeid, M: «Jewish Existence in a Berber Environment in Jewish Societies in the Middle East», i. Shlomo Deshen and Walter P. Zenner (red.) «Jewish Societies in the Middle East: Community, Culture, and Authority». University Press of America, 1982, s. 107.
- 14 Katzir, Yael: «Preservation of Jewish Ethnic Identity in Yemen: Segregation and Integration as Boundary Maintenance Mechanisms», Comparative Studies in Society and History, vol. 24, nr. 2, 1982, s. 264-279.
- 15 Shulewitz, Malka: «The Forgotten Millions: The Modern Jewish Exodus from Arab Land». Continuum International Publishing Group, 2000.
- 16 Ahroni, Reuben: «Jewish Emigration from the Yemen

- 1951-98. soas Centre for Near & Middle Eastern Studies, 2005.
- 17 Shiblak, Abbas: *Iraqi Jews: A history*. Saqi books, 2005 s. 40.
- 18 Ibid. s. 62.
- 19 Sitert i Shiblak, Abbas: «Iraqi Jews: A history». Saqi Books.
- 20 Shulewitz, Malka: «The Forgotten Millions: The Modern Jewish Exodus from Arab Land». Continuum International Publishing Group, 2000.
- 20 Ibid.
- 21 Zohar, Zion: «Sephardic & Mizrahi Jewry: From the Golden Age of Spain to Modern Times». New York University Press, 2005, s. 60-72.
- 22 Shiblak, Abbas: *Iraqi Jews: A history*. Saqi books.
- 23 Ibid. s.128.
- 24 Stillman, N.A: «The Judeo-Arabic Heritage», i Zion Zohar (red): «Sephardic & Mizrahi Jewry: From the Golden Age of Spain to Modern Times». New York University Press, 2005.
- 26 Shoat, Ella: «The Invention of the Mizrahim» i *Journal of Palestine Studies*, vol.29, nr. 1, 1999, s. 5-20.
- 27 Shoat, Ella: «The Invention of the Mizrahim» i *Journal of Palestine Studies*, Vol.29, nr.1, 1999, s. 5-20.
- 28 Zohar, Zion: «Sephardic & Mizrahi Jewry: From the Golden Age of Spain to Modern Times». New York University Press, 2005.
- 29 Yiftachel, Oren: «Ethnic Frontiers and Peripheries: Landscapes of Development and Inequality in Israel», *Geographical Review*, vol. 88, nr. 3, 1998, s. 485-459.
- 30 Kimmerling, Baruch: «Boundaries and Frontiers in the Israeli Control System: Analytical Conclusions», i Brauch Kimmerling, (red.), «The Israeli State and Society: Boundaries and Frontiers. SUNY Press, 1989.